

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор

“_____” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИРОДНА ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність _____ 103. Науки про Землю _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціалізація _____ Географія рекреації і туризму _____
(шифр і назва спеціальності (тей))
факультет _____ геології, географії, рекреації і туризму _____
(назва факультету)

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доц., к.геогр.н. Родненко Катерина Вячеславівна

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від “29” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри _____

_____ (Черваньов І. Г.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року № ____

Голова методичної комісії ФГГРТ _____

_____ Жемеров О.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Природна та історико-культурна спадщина» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра спеціальності 103. Науки про Землю спеціалізації Географія рекреації і туризму

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення з системою наукових знань про природну та історико-культурну спадщиною світу та окремих регіонів її значенням у житті суспільства; усвідомлення й розуміння проблем збереження та використання спадщини, виховання поваги, дбайливого й відповідального ставлення до культурної і природної спадщини.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- 1) ознайомити студентів із феноменом спадщини в сучасній науці й культурі; вивчити основні поняття, категорії, функції спадщини;
- 2) дати уявлення про основні історико-культурні та природоохоронні території й об'єкти, їхнє місце в українській і світовій культурі;
- 3) вивчити світовий та український досвід охорони та використання спадщини: завдання, пріоритети, засоби, форми, механізми тощо;
- 4) дати уявлення про основи державної політики, сучасне міжнародне й українське законодавство в сфері охорони й використання спадщини;
- 5) розглянути проблеми використання історико-культурної й природної спадщини, її сфери, тенденції;
- 6) показати соціальну та економічну ефективність збереження спадщини;
- 7) прищепити розуміння необхідності дбайливого відношення до історико-культурного та природного надбання, уміння використовувати отримані знання в суспільній і професійній сферах діяльності.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин – 120 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / <u>за вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-
Семестр	
3-й	-
Лекції	
20 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
80 год.	-
Індивідуальні завдання	
-	-

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Знати:

- зміст поняття «природна та історико-культурна спадщина»;
- принципи виділення природних і культурних об'єктів;
- основні пам'ятки природи та культури, що утворюють Всесвітню спадщину та занесені в

Список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО;

- географічний розподіл пам'яток;
- об'єкти природної та історико-культурної України та регіональні особливості спадщини;
- методики оцінювання ПКС території;
- поняття історико-культурного каркасу країни та регіону.

Вміти:

- проводити оцінку природної та історико-культурної спадщини території;
- розробляти рекомендації щодо збалансованого використання спадщини у туристичній галузі;
- розраховувати рекреаційне навантаження на об'єкти спадщини;
- здійснювати облік об'єктів спадщини засобами ГІС;
- давати оцінку історико-культурному та природному потенціалу території на основі наявних об'єктів спадщини.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. СУТНІСТЬ ПРИРОДНОЇ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Тема 1.1. Природна та історико-культурна спадщина: суть, значення, особливості.

Основні етапи становлення, формування та розвитку природної та історико-культурної спадщини. Сучасні тенденції дослідження спадщини з точки зору збалансованого розвитку. Поняттєвий апарат в системі ПІКС. Класифікація ПІКС. Об'єкти матеріальної та нематеріальної спадщини. Культурні ландшафти та асоціативні простори. Критерії для внесення та виключення об'єктів у список спадщини. Методики оцінювання ПІКС території.

Тема 1.2. Охорона, збереження, відновлення та використання природної та історико-культурної спадщини.

Географічні аспекти управління спадщиною: теорія, методика, практика. Проблеми збереження спадщини. Фактори ризику об'єктів спадщини; економічний і соціальний збиток від їх втрати. Вплив екологічних факторів на пам'ятки природної та історико-культурної спадщини. Екологічна політика та охорона спадщини. Моніторинг об'єктів ПІКС. Паспортизація і оцінка об'єктів ПІКС. Облік та збереження спадщини засобами ГІС. Аналіз картографічних творів природної та історико-культурної спадщини. Особливості системи управління і охорони об'єктів природної та історико-культурної спадщини. Вплив природної та історико-культурної спадщини на розвиток туризму.

Розділ 2. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДНОЇ ТА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Тема 2.1. Регіональні особливості природної та історико-культурної спадщини.

1. Міжнародний досвід охорони природної та історико-культурної спадщини. Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Характеристика ПІКС в країнах Європи і Північної Америки; Азії і Океанії; Арабських країнах; країнах Латинської Америки та Карибах; країнах Африки. Місце України в природній та історико-культурній спадщині світу. Спадщина української діаспори.

Тема 2.2. Природна та історико-культурна спадщина як особливий ресурс України та її регіонів. Природні та соціально-економічні чинники формування ПІКС. Законодавча база формування реєстру об'єктів природної та історико-культурної спадщини в Україні. Державний реєстр нерухомих пам'яток України. Історико-культурні території. Поняття історико-культурного каркасу країни та регіону. Структурні елементи історико-культурного каркасу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд	с.р		л	п	лаб.	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Сутність природної та історико-культурної спадщини												
Тема 1.1. Природна та історико-культурна спадщина: суть, значення, особливості.	28	4	4			20						
Тема 1.2. Охорона, збереження, відновлення та використання природної та історико-культурної спадщини.	39	6	8			25						
Разом за розділом 1	67	10	12			40						
Розділ 2. Стратегія розвитку і збереження природної та історико-культурної спадщини в Україні і світі												
Тема 2.1. Регіональні особливості природної та історико-культурної спадщини	26	4	2			15						
Тема 2.2. Природна та історико-культурна спадщина як особливий ресурс України та її регіонів	32	6	6			20						
Разом за розділом 2	53	10	8			35						
Усього годин	120	20	20			80						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Аналіз підходів до класифікації об'єктів спадщини	2
2.	Оцінка природної та історико-культурної спадщини території	2
3.	Облік та збереження спадщини засобами ГІС. Аналіз картографічних творів природної та історико-культурної спадщини	4
4.	Фактори ризику об'єктів спадщини. Вплив природної та історико-культурної спадщини на розвиток туризму	2
5.	Розрахунок рекреаційного навантаження на об'єкти спадщини	2
6.	Характеристика природної та історико-культурної спадщини у різних регіонах світу	2
7.	Історико-культурні території	2
8.	Історико-культурний каркас регіонів України	2
9.	Розробка рекомендацій щодо збалансованого використання спадщини у сфері туристичної діяльності	2
	Разом	20

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Нематеріальна спадщина. Асоціативні простори та їх вплив на розвиток туризму	5
2	Поняття культурного ландшафту	10
3	Критерії для внесення та виключення об'єктів у список спадщини	5
4	Руйнування природної та історико-культурної спадщини під впливом географічних факторів	10
5	Природна та історико-культурна спадщина: перспективи збереження і використання	10
6	Досвід картографування природної та історико-культурної спадщини	5
7	Міжнародний досвід охорони природної та історико-культурної спадщини	10
8	Спадщина української діаспори	5
9	Місце спадщини в стратегіях розвитку регіонів України	10
10	Історико-культурний каркас України	10
	Разом	80

7. Методи контролю

До методів контролю належать: здача практичних робіт; поточне опитування; тестовий контроль.

8. Схема нарахування балів

Залік

Поточний контроль та самостійна робота				Сума
Розділ 1		Розділ 2		
Т 1.1.	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	100
25	35	15	25	

T1.2... T2.2 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Історико-культурна спадщина України: проблеми дослідження та збереження / [за ред. В. О. Горбика, С. І. Кота] – К. : НАН України; Ін-т історії України, 1998. – 400 с.
2. Класифікатори нерухомих об'єктів культурної спадщини України / НДІ пам'яткоохорон. дослідж. – К. : Фенікс, 2012. – 77 с.
3. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
4. Методичні рекомендації по підготовці матеріалів Зводу пам'яток історії та культури України / АН України; Інститут історії України, Інститут археології України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського; Науково-дослідний інститут теорії, історії архітектури та містобудівництва. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, 2008. – 114 с.
5. Міжнародні засади охорони нерухокої культурної спадщини : [міжнародні документи] / Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень; Міністерство культури і туризму України, Державна служба з питань національної культурної спадщини, Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень. – К. : Фенікс, 2008. – 176 с.
6. Паризька Декларація «Про культурну спадщину як рушійну силу розвитку». Міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS). – Париж, 2011. – 11 с.
7. Поливач. К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України : монографія / К. А. Поливач. – К. : Ін-т географії, 2012. – 208 с.
8. Про затвердження Списку історичних населених місць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.07. 2001 № 878 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 31. – С. 104, ст. 1402.
9. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 250/95 // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – ст. 191.
10. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805 – III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – №39. – ст. 333; Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 5. – ст. 114.
11. Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації : Закон України від 23.09.2008 р. №574-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 8. – ст. 105.
12. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – ст. 502.
13. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 638-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 68. – С. 224, ст. 2496.
14. Стецюк В. В. Природна та етнокультурна спадщина України: новітні дослідження / В. В. Стецюк, В. Г. Пазинич, Т. І. Ткаченко ; за ред. В. В. Стецюка. – К. : Вища школа, 2012. – 344 с.

Допоміжна література

1. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури: (на матеріалах Зводу пам'яток історії та культури України) / НАН України; Інститут історії України / В.О. Горбик (відп. ред.). – К., 1999. – 304 с.
2. Акуленко В. І. Становлення і розвиток законодавства про охорону і використання пам'яток культури в Україні (1917-1991 рр.) : дис. ... канд. юрид. наук у формі наук. доп., що виконує також функції автореферата: 12.00.01 / Акуленко Віктор Іванович. – К., 1992. – 33 с.
3. Горбик В. О. «Звід пам'яток історії та культури України» у дослідженні і охороні культурної спадщини: досвід, проблеми, перспективи : монографія / В. О. Горбик,

Г. Г. Денисенко; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2012. – 192 с.

4. Історико-культурні заповідники. Плани організації територій / [за ред. В. В. Вечерського] – К., 2014. – 256 с.

5. Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991-2007 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Вячеслав Васильович Корнієнко. – К., 2008. – 20 с.

6. Курило Т. В. Становлення і розвиток законодавства про охорону культурної спадщини в Україні: історико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Тетяна Вячеславівна Курило. – К., 2003. – 18 с.

7. Ландшафтне планування в Україні / Л. Г. Руденко, Є. О. Маруняк, О. Г. Голубцов [та інші]; під ред. Л. Г. Руденка. – К. : Реферат, 2014. – 144 с.

8. Лисицкий А. В. Культурное наследие как ресурс устойчивого развития : дис. ... канд. культурологии : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / Лисицкий Андрей Викторович. – М., 2004. – 151 с.

9. Мазуров Ю. Л. Природное и культурное наследие как фактор развития природопользования: вопросы методологии и практики управления : автореф. дис. ... докт. геогр. наук : спец. 25.00.24 «Экономическая, социальная и политическая география» / Юрий Львович Мазуров. – М., 2006. – 48 с.

10. Пам'ятки діячам науки та культури національних меншин України : Каталог-довідник / В. О. Горбик [та ін.]. – К. : Головна спец. ред. літ-ри мовами нац. меншин України, 1998. – 189 с.

11. Пам'ятки історії та культури України. Каталог-довідник пам'яток історії та культури України: м. Київ / [Горбик В. О. та ін. ; ред. кол.: Денисенко Г. Г. та ін.]. – 2010. – 277 с.

12. Підлісецька І. О. Картографічне моделювання історико-культурної спадщини України : автореф. дис. ... канд. геогр. наук : спец. 11.00.12 «Географічна картографія» / Ірина Олександрівна Підлісецька. – К., 2012. – 20 с.

13. Піскун В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Валентина Миколаївна Піскун. – К., 1995. – 26 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО: міжнар. док. від 16.11.1972 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.

2. Офіційний сайт ЮНЕСКО. – Режим доступу: <http://whc.unesco.org>.

3. Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО. – Режим доступу: http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670.